

Spørreliste 131

Utburden

På forespørsel fra Anne O'Connor, irsk statsstipendiat i folkeminnevitenskap, sender Norsk etnologisk gransking ut hennes spørreliste om "utburden".

"Utburd", eller "ropar", som dette vesenet også er kalt i Norge, er betegnelsen på gjenferdet etter et barn som var dødfødt, myrdet, satt ut, druknet eller på annen måte kommet av dage uten dåp og uten å bli gravlagt i kristen jord.

I eldre tider ble det flere steder i Norge fortalt sagn som handlet om folk som møtte en slik "utburd" eller "ropar". I Irland lever slike fortellinger på folkemunne den dag i dag. Vi vil med denne spørrelisten undersøke om man fremdeles kjenner til slike fortellinger i Norge.

Vi minner våre medarbeidere om hvor viktig det er å sende inn svar selv om fenomenet vi spør om er ukjent: "Ukjent" er også en viktig opplysning!

1. Kjenner du til fortellinger/sagn om folk som møter gjenferd etter barn som er døde uten dåp og/eller begravelse?
2. Kjenner du til noe særskilt navn på et slikt gjenferd fra ditt hjemsted?
3. Hvem møtte gjenferdet? Viste det seg bare for medlemmer av sin egen familie?
4. Når og hvor fant møtet sted(i skogen, i mørket eller lignende)?
5. Hvordan ga gjenferdet seg til kjenne?
 - a) Var det synlig? Hvordan så det ut?
 - b) Hørtes det? Hvordan? Gråt det, sa det noe, hvordan var stemmen? Hva sa det?

6. Hvordan tedde gjenferdet seg?

- a) Førte det personen på villstrå?
- b) Forfulgte det personen?
- c) Red det på ryggen til personen?
- d) Stilte det spørsmål?
- e) Spurte det etter navn?
- f) Spurte det etter klær?
- g) Søkte det hevn, for eksempel over sin mor?
- h) Forutsa eller spådde det ulykke?
- i) Fortell om det ellers oppførte seg på annen måte.

7. Hva mente man var opprinnelsen til slike gjenferd?

- a) Udøpt, dødfødt barn?
- b) Abortert foster?
- c) Myrdet barn?
- c) Uønsket barn som var druknet eller satt ut?
- e) barn som ikke var begravet i kristen jord?
- f) Etterbyrd som ikke var brent eller gravlagt?

8. Hvordan ble man kvitt slike gjenferd?

- a) Ved bønn, salmesang?
- b) Ved banning?
- c) Ved dåp eller navngiving? Hvis så var tilfelle, hvordan foregikk det? Kjenner du til om det ble brukt formler ved slik dåp (for eksempel ”Jeg døper deg på ei von – Guri eller Jon”)?
- d) Ved å begrave det i viet jord/på kirkegården?
- e) Ved å slå vesenet eller snakke til det?
- f) Ved å gå over rennende vann?
- g) Fortell dersom det var andre måter å bli kvitt gjenferdet på.

9. Kjenner du til fortellinger om hva som ville skje med slike gjenferd på Dommens dag? Ville de komme til Paradis?

10. Kjenner du til fortellinger om gjenferd etter kvinner som hadde drept et udøpt barn? Ville hun få frelse?

11. Vi ville svært gjerne at du, så sant det er mulig, forteller hvor du har din viten om dette emnet fra. Har du hørt det fortalt da du var barn? Hvem fortalte det: eldre folk, voksne, eller andre barn? Har du hørt tale om det etter at du er blitt voksen?

Dersom du har lest om dette emnet, husker du hvor du har lest det?